

МЛАДИНСКИ
ОБРАЗОВЕН
ФОРУМ
YOUTH
EDUCATIONAL
FORUM

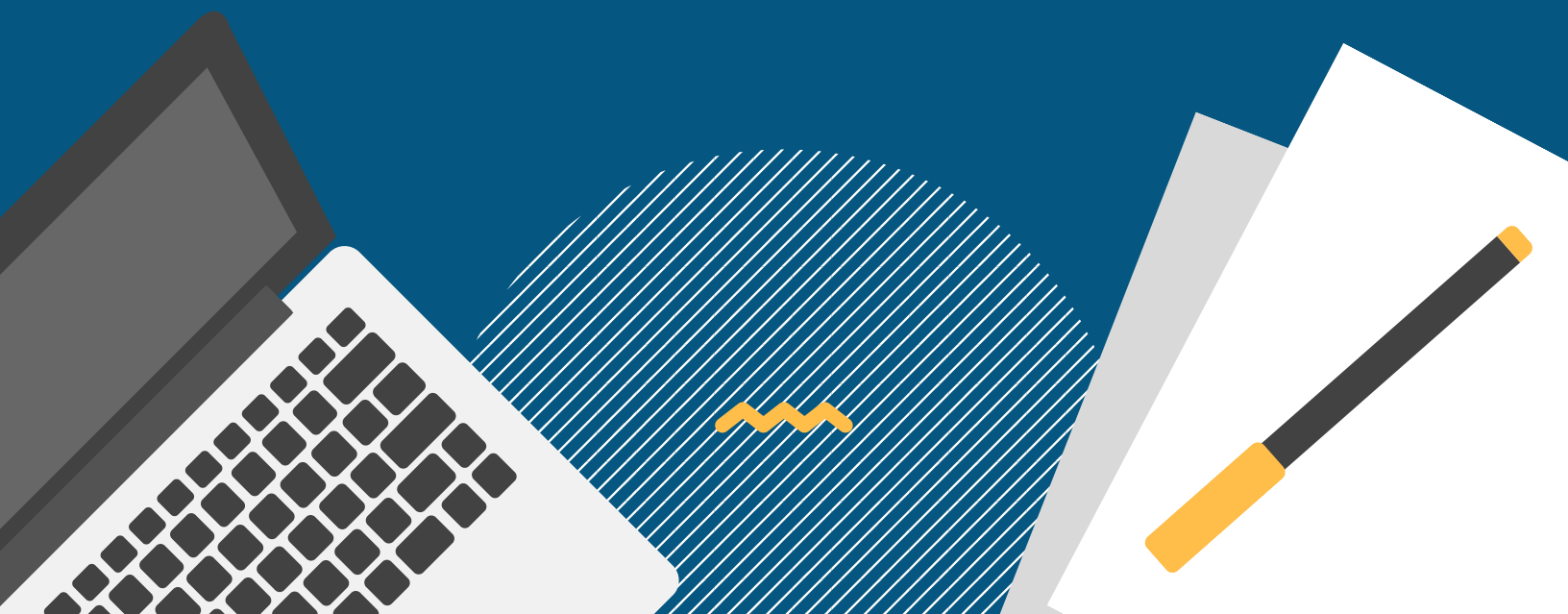
Ванѓел Ѓорѓиев   Петар Барлаковски
Христина Нина Мирчевска

ДАЛЕЧИНСКО ОБРАЗОВАНИЕ НИЗ ПРИЗМАТА НА СРЕДНОШКОЛЦИТЕ

Средношколски искуства и препораки
за подобро дигитално образование

Ванѓел Ѓорѓиев   Петар Барлаковски   Христина Нина Мирчевска

**Далечинско образование
низ призмата на средношколците**

**Средношколски искуства и препораки за подобро
дигитално образование**

2020

Издавач:

Здружение на граѓани Младински образовен форум

ул. „Дренак“ бр. 34а, 1000 Скопје

Тел: +389 2 31 39 692

www.mof.mk

info@mof.mk

За издавачот:

Димитар Низамовски, извршен директор

Автори:

Ванѓел Ѓорѓиев

Петар Барлаковски

Христина Нина Мирчевска

Година на издавање:

2020

Истражувањето е дел од проектот „Ангажирање на младите за студентски и младински политики 2020“, финансиран од Фондацијата Отворено општество – Македонија.

„Содржината е единствена одговорност на авторите и на грантистот, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество – Македонија.“

Содржина

За Младински образовен форум	iv
Вовед	1
Методологија.....	2
Главни наоди.....	3
1. Генерално искуство со концептот на далечинско учење	3
2. Далечинска настава	4
3. Комуникација при далечинско учење.....	6
4. Далечинско оценување.....	7
5. Препораки за подобрување на далечинското образование.....	8
Заклучок	10
Препораки на МОФ за Концептот за далечинско образование.....	11
Листа на извори.....	14

За Младински образовен форум

Младински образовен форум е младинска заедница која создава простор за дебата, слободно изразување и младинско организирање, охрабрува активизам, ги штити и унапредува младинските права и политики. МОФ ги остварува своите цели преку информирање, едукација, дискусија, соработка и преку мотивирање и поддршка на младите.

Младински образовен форум е основан во 1999 година и е активен на национално ниво, спроведувајќи ги своите програмски активности во повеќе градови во Северна Македонија преку МОФ центрите во: Скопје, Тетово, Струга, Битола, Велес, Куманово, Прилеп, како и во други градови. Во младинските клубови на МОФ на годишно ниво членуваат повеќе од 1000 корисници, кои се активни во програмските области: Дебата, Учиме право и Младински активизам.

Активностите на организацијата се реализираат преку четири програми: Дебатна програма, Учиме право програма, Програма за истражување, анализа и креирање младински и образовни политики и Програма за младински активизам. Во рамките на организацијата функционира и првото младинско интернет радио во Северна Македонија, Радио МОФ.

Визијата на МОФ гласи: Северна Македонија е интегрирано општество во кое постои развиена критичка мисла, слобода на изразување и квалитетно образование кое гради активни граѓани. Младите во Северна Македонија се суштински вклучени во одлучување и спроведување политики и се лидери во промоција на аргументирана дискусија и во почитување на човековите права и слободи.

Вовед

На 6 јули 2020 година, Министерството за образование и наука во соработка со Бирото за развој на образование го предложи документот „Концепт за развивање на систем за образование од далечина во основните и средните училишта во Република Северна Македонија“¹ (Концепт за далечинско образование). Како резултат на недостатокот на ученичката перспектива во рамки на предложениот Концепт за далечинско образование, Младински образовен форум спроведе квалитативно истражување кое ги опфаќа ставовите на средношколци за далечинското образование.

Предложениот Концепт за далечинско образование претставува план за начинот на кој е замислено далечинското образование во основните и средните училишта започнувајќи од септември 2020 година и истиот содржи добра разработка на образовни промени, поткрепени со извори и статистички податоци за досегашниот глобален резултат на далечинско образование, како и објаснување на некомплетната информатичка инфраструктура во образованието. Сепак, она што недостасува се конкретни насоки и планови за поголема унифицираност во пристапот и квалитетот на образовниот процес во Република Северна Македонија започнувајќи од септември 2020 година.

Младински образовен форум, како младинска организација која работи на полето на младински и образовни политики, примарно со ученици од средно училиште, се одлучи да спроведе фокус-групи со средношколци бидејќи сметаше дека постои голем недостаток во поглед на нивна консултација во целиот овој процес. Целта на овие фокус-групи беше да се добие слика за процесот на далечинско образование во учебната 2019/2020 година од перспектива на средношколците и истите да се вклучат со свои коментари и препораки за понатамошното спроведување на далечинското образование.

Наодите на ова истражување, препораките и целата негова содржина стремат кон збогатување на фондот на информации за далечинското образование, но и кон подигнување на свеста кај сите засегнати страни – од средношколците, нивните родители, училиштата и наставниот кадар, министерството и образовните институции.

Крајната цел е да се придонесе кон зголемен проток на информации и вклученост на средношколците во процесот на креирање на образовни политики, особено оние кои нив директно ги засегаат.

---

¹ Министерство за образование и наука на Република Северна Македонија. (јули, 2020). Концепт за развивање на систем за образование од далечина во основните и средните училишта во Република Северна Македонија. Скопје, РСМ.

Методологија

Во почетокот на месец јули 2020 година се реализираше истражувањето за Концептот за далечинско образование со ученици од различни средни училишта во државата. За целите на истражувањето се спроведоа 2 фокус-групи со средношколци од 4 града и тоа: Скопје, Битола, Велес, Тетово. Во истражувањето беа опфатени 9 средни училишта на национално ниво.

Примерокот е хетероген во однос на возраста, местото на живеење и националноста. Вклучени се 17 испитаници, од кои 5 машки и 12 женски. Согласно вклученоста на средношколци од повеќе градови имаме опфатено секаков тип на училишта (гимназиски и средни стручни; јавни и приватни), како би дошле до соодветните одговори.

Методолошки, истражувањето беше спроведено со помош на фокус-групи за кои однапред беа утврдени конкретни прашања во 5 области и тоа: генерално искуство со концептот на далечинско учење, далечинска настава, комуникација при далечинско учење, далечинско оценување и препораки за подобрување на далечинското образование. Фокус-групите беа спроведени преку видео-конференциската платформа Zoom за секоја фокус-група се водеше записник и истите се снимаа.

Секој од учесниците во фокус-групите анонимно ги сподели своите лични податоци за целите на истражувањето и даде своја согласност да се направи запис и да се сними фокус-групата во која учествува. Сите ставови, коментари и препораки на учесниците се анонимно пренесени во истражувањето и нивните лични податоци се соодветно обработени за потребите на истражувањето.

Главни наоди

Испитувањето на ставовите на средношколците за далечинско образование се спроведе во пет целини - генерално искуство со концептот на далечинско учење, далечинска настава, комуникација при далечинско учење, далечинско оценување и препораки за подобрување на далечинското образование. Учесниците зборуваа за искуството со далечинско образование, невоедначеното предавање на наставните содржини, комуникацијата со професорите, недостатокот на учебни материјали, необјективно оценување и простор за препишување и мамење на тестовите. Комплементарно на проблемите кои ги лоцираа, учесниците предлагаа и соодветни идеи за можни промени во образовниот процес со цел да се обезбеди подобро реализирана учебна година од далечина.

Во продолжение се разработуваат секоја од целините за кои средношколците даваа свој придонес со коментари и препораки, а кои воедно се од важно значење за далечинското образование.

1. Генерално искуство со концептот на далечинско учење

Секој од учесниците во фокус-групите потврди дека како средношколец има искуство со концептот на далечинско учење. Главната разлика која се забележува во нивните искуства е формата на остварување на далечинското учење и конзистентноста во спроведувањето на наставната материја од предмет до предмет. Тоа покажува дека секое училиште, но и секој професор индивидуално определувале во каква форма и со каква конзистентност ќе го спроведуваат далечинското учење. Во поглед на ова, учесниците во фокус-групите напоменуваа:

„Зависеше од предметите и зависи од професорите лично.“²

„Кај нас секој професор имаше своја дефиниција за далечинско учење. Немаше унифицираност. Само 1 професор се трудеше и другите професори го исмејуваа.“³

Сепак, дел од учесниците кои учат во исто средно училиште напоменаа дека постоела голема униформност во формата на далечинската настава во нивното училиште.

Во поглед на достапноста на материјалите, генералниот заклучок е дека средношколците имаат пристап до потребните наставни материјали (пр. книги, презентации), како и дополнителни материјали кои им ги испраќаат нивните професори. Единствениот предизвик со кој тие се соочиле е потребата за поголема посветеност при

---

² Фокус група 1, испитаник бр. 3.

³ Фокус група 1, испитаник бр. 8.

објаснување на содржината која материјалите ја покриваат од страна на професорите. Учесниците во фокус-групата напоменуваа:

„Книгите не ми помагаа многу, ми требаше некој да објасни. Многу натежнуваа професорите да се користиме со интернетот, иако треба да се користат и книгите.“⁴

Што се однесува до сеопфатното искуство со далечинското учење, учесниците во фокус-групите се согласија дека истото било лошо организирано, а тоа влијаело на квалитетот на образованието што го добиваат. Генералната критика ја упатија кон целокупниот образовен систем и неговиот пропуст при организирање на наставата. Дополнително, учесниците сметаат дека и голем дел од професорите не располагаат со доволно дигитално знаење и вештини за изведување на наставата со користење на нови методи, како што се онлајн училиниците, онлајн предавањата и сл. Во оваа насока, учесниците го споделија следново:

„Искуството не беше позитивно заради неспремноста на професорите, на сите им дојде нагло, многу од нив не знаат да користат понапредна технологија и кога би имале помош и насока, искуството би било попозитивно.“⁵

„Некои професори пред ова немаа ни мејл адреса, а некако успеаа да ни пратат [материјали]. Тоа е до нив ама ако сакаме да продолжи ова мора да има некоја обука за професорите. Иако имаме смарт табли не се користат затоа што постарите професори не знаат да се снајдат.“⁶

2. Далечинска настава

Во оваа целина, се дискутираше за изведувањето на далечинската настава, наставните методи кои се користеле, онлајн платформите кои биле употребувани, како и потребата од една унифицирана онлајн платформа за далечинско учење.

Во поглед на изведување на наставата, дел од учесниците напоменаа дека се задоволни од истото, додека пак дел напоменаа дека постоела ниска вклученост и заинтересираност на професорите во изведба на наставата, пропратена со голема неорганизираност. Учесниците напоменаа:

„Професорите требаше да се вклучат повеќе!“⁷

---

⁴ Фокус група 1, испитаник бр. 2.

⁵ Фокус група 1, испитаник бр. 1.

⁶ Фокус група 1, испитаник бр. 11.

⁷ Фокус група 1, испитаник бр. 9.

„Професорите не се залагаа. Ние им велевме на немотивираниите професори ние ќе организираме ЗУМ, вие треба само да се вклучите.“⁸

Во однос на наставните методи кои ги користеле професорите, може да се заклучи дека не постоел унифициран метод на изведување на наставата. Дел од професорите држеле класичен тип на предавања, некои единствено испраќале презентации или видеа, други задавале проекти за изработка, а пак некои воопшто не предавале и единствено биле „присутни“ само за испрашување и задавање тестови. Сепак, дел од професорите изнаоѓале различни креативни решенија и методи за изведување на онлајн наставата. Истото може да се забележи и од нивните искажани ставови:

„Имаше многу убави презентации, па од учебник, ни праќаа видеа, квизови, тестови. Сè што беше можно да се искористи го искористија.“⁹

„Во главно користеа ворд, една професорка само користеше презентации, а професорката англиски многу беше инволвирана и праќаше и дополнителни линкови, видеа, даваше задачи за изработка на книга или стрип.“¹⁰

„Со македонски професорот имавме Зум часови каде ги дискутиравме лектирите како во редовна настава, други професори ни праќаа и дополнителни линкови, филмови, да пишуваме песни.“¹¹

„Па, зависи од секој професор како ќе се организира. Повеќето користеа табли, т.е. виртуелни табли кои постојат во Зум.“¹²

Што се однесува до онлајн платформите кои се користеле, учесниците споделуваат дека најмногу се користеле платформите „Classroom“ и „ZOOM“, социјалните мрежи „Facebook“ и „Viber“, електронска пошта, а имало и професори кои единствено комуницирале преку телефон со еден ученик (најчесто претседателот на класот), па потоа тој/таа ги споделувал информациите со останатите соученици.

Голем дел од учесниците сметаат дека е потребно итно воспоставување на унифицирана национална платформа за далечинска настава и далечинско оценување, а на тој начин да се работи и на подобрување на координацијата и организацијата помеѓу професорите. Сепак, дел од учесниците сметаат дека добар пристап би било доколку секое училиште има своја посебна платформа за далечинско учење. Учесниците ги споделија следните ставови:

---

⁸ Фокус група 1, испитаник бр. 2.

⁹ Фокус група 2, испитаник бр. 1.

¹⁰ Фокус група 1, испитаник бр. 10.

¹¹ Фокус група 1, испитаник бр. 5.

¹² Фокус група 2, испитаник бр. 3.

„Професорите да имаат подобра координација и комуникација, да има една платформа, да се ревидира материјалот кој навистина може да се предаде онлајн.“¹³

„Јас мислам дека нема потреба пошто се знаеме каква држава сме. И сто насто ќе има некои проблеми. Убаво е едно училиште да си направи училишна платформа и да контактира само со своите ученици.“¹⁴

3. Комуникација при далечинско учење

Во однос на комуникацијата помеѓу учениците и професорите, учесниците го споделија нивното искуство за тоа како се одвивала комуникацијата и што би можело да се подобри. Искуствата на учесниците се разликуваат, со оглед на тоа што дел од учесниците беа особено задоволни од начинот на комуникација и организираност на професорите, додека пак дел од нив упатија критики за истото. Најчесто комуникацијата се одвивала преку социјални мрежи или преку претседателот на класот и на тој начин се договарале предавањата, испрашувањата, оценувањата и испраќањето на материјали. Учесниците ги споделија следниве ставови:

„Со одредени професори имавме добра комуникација, а со одредени имавме многу лоша комуникација и се жалевме кај класниот раководител, имаше опомени, но ништо не се промени.“¹⁵

„Некои професори исчезнаа. Не ни кажаа за часови, нè бараа само за оцени.“¹⁶

„Пред сè, имаше и лоша комуникација помеѓу самите професори и воопшто не се почитуваше слободно време и се случуваше да нè контактираат во сабота вечер, но се спротивставуваме на тоа, но сметам дека Владата требаше да биде поконкретна по прашањето за комуникација.“¹⁷

Дел од учесниците споделија и дека комуникацијата помеѓу професор-ученик била отежната и поради фактот што не сите семејства располагале со доволен број на технолошки помагала. Имено, еден од учесниците сподели дека:

„Многу кратко време имавме можност технички да се спремиме за настава. На пример, во мојот клас имаше близначки кои имаа само еден лаптоп и немаа време да се

---

¹³ Фокус група 1, испитаник бр. 10.

¹⁴ Фокус група 2, испитаник бр. 3.

¹⁵ Фокус група 1, испитаник бр. 5.

¹⁶ Фокус група 1, испитаник бр. 5.

¹⁷ Фокус група 1, испитаник бр. 8.

*подготват која од каде да се вклучи, не секое семејство има постојано достапни уреди.*¹⁸

Во однос на промена во комуникацијата, учесниците заклучуваат дека треба да има поголема организација и да се почитува нивното слободно време. Дополнително, тие сметаат дека една национална платформа за далечинско учење и комуникација ќе ја олесни и комуникацијата професор-ученик. Во таа насока го напоменаа следново:

*„Професорите да не не бараат за викенд или да ни даваат обврски за праќање задачи за време на викенд. Секако, во нормално темпо, ние немаме такви обврски за време на викенд.*¹⁹

*„Да може да комуницираш и со сите, но и посебно со професорот на унифицираната платформа, односно сите постоечки бенефити да се сместат во новата платформа.*²⁰

4. Далечинско оценување

Во оваа целина, учесниците во фокус-групите беа запрашани за квалитетот на оценувањето, односно начинот и методите според кое се спроведувало истото. Главниот заклучок кој може да се изведе од нивните ставови е дека далечинското оценување во голема мера зависело индивидуално од секој професор. Според тоа, одредени професори единствено оценувале врз основа на тестови, испрашувања, изработени проекти, а пак некои едноставно ги „препишувале“ истите оценки од полугодие или тромесечие. Дел од учесниците нагласија дека усните испрашувања им биле најстресни.

Учесниците се согласија дека оценувањето било нефер и необјективно, а и воедно дека професорите не биле многу фокусирани на самото оценување. Дополнително, се напоменува дека препишувањето преставувало голем нерешен проблем во далечинското учење. Во поглед на овие предизвици, учесниците го споделија следново:

*„Оценувањето беше необјективно и нетранспарентно. Се ставаа несоодветни поени за оценување на платформи од страна на една професорка и имаше реакции од наша страна до соодветните служби, а одговорот на професорката беше дека сево ова ќе помине и не е битно. Се беше “мачкање на очи.” Професорите не ги засегааше толку какви оценки ќе ни стават, туку повеќе се замараа дали платите ќе им ги доведат на минималец.*²¹

---

¹⁸ Фокус група 1, испитаник бр. 5.

¹⁹ Фокус група 1, испитаник бр. 5.

²⁰ Фокус група 1, испитаник бр. 8.

²¹ Фокус група 1, испитаник бр. 8.

„Некои задачи за јабе ги правевме и не беа ни проверени затоа што и ученици кои пратија и кои не пратија имаа исти оценки.“²²

„Оценувањето не беше фер, сега нема да се правам дека не препишував на некои предмети, но не е фер да може да се добиваат повисоки оценки само поради тоа што некој препишал. Неизбежно беше препишувањето. Цела генерација завршивме 5.00, па сега тоа кажува многу.“²³

Во однос на препораки за подобрување на далечинското оценување, учесниците потенцираа дека се потребни нови методи, покрај испрашувањето. Тие сметаат дека постојат и други фактори, покрај класичните методи за проверување и утврдување на знаењето, кои треба да се земат предвид при оценувањето. Еден учесник сподели:

„Нови методи. Само испрашување на камера е многу стресно. Да се најдат нови методи освен испрашување пред камера.“²⁴

5. Препораки за подобрување на далечинското образование

На самиот крај, учесниците споделија и препораки со цел подобрување на целиот систем на далечинско учење во иднина.

Тие сметаат дека е потребно точно да се определи дневниот временски период за настава. Па така, наместо од 12:00 до 18:00 часот, учесниците препорачаа наставата за сите да се одвива во првата смена, со почеток рано наутро, како би се завршила во попладневните часови. Дополнително, со оваа промена учесниците објаснија дека ќе им се ослободи денот за повеќе воншколски активности и домашни обврски кои сега немале време да ги изведуваат. Покрај тоа, предложено беше да се утврдат и унифицираат одморите помеѓу предавањата.

Потребата од пракса, и недостатокот од истата беа напоменати како препорака. Учесниците зборуваа за итно изнаоѓање нови методи за да им се обезбеди и практична работа на средношколците, особено на матурантите кои по средното образование сакаат директно да се вклучат во пазарот на труд.

Тие напоменаа дека како млади луѓе немаат никаков проблем при користење на современи технолошки методи, но и дека професорите се оние кои најмногу „заостануваат“ на ова поле во смисла на нивна неспремност и незнаење за управување со дигиталните алатки. Според учесниците, најдобро би било да се одржат обуки за професорите со цел да ги добијат потребните знаења за изведување на далечинска настава, да се изработи

---

²² Фокус група 1, испитаник бр. 10.

²³ Фокус група 1, испитаник бр. 4.

²⁴ Фокус група 2, испитаник бр. 1.

единствена унифицирана платформа чија примарна цел ќе биде токму тоа - далечинско учење, но и да се воспостави поголем мониторинг и контрола врз изведувањето на наставата со цел да се овозможи квалитетно образование.

Заклучок

Вклученоста на учениците од средните училишта во државата при носење на образовни политики кои нив ги засегаат е од круцијално значење. Потребно е во секој таков процес тие да бидат информирани, консултирани, сослушувани, сè со цел да можат да влијаат во насока на носење соодветни политики во државата.

Потребно е младите да бидат вклучени и да се земат предвид нивните идеи, коментари и препораки во насока на создавање и имплементирање на процесот на далечинско учење во државата. Според тоа, целокупниот процес поврзан со Концептот за далечинско образование потребно е да ги вклучува и младите.

Согласно спроведените фокус-групи, може да се заклучи дека средношколците како активни учесници во процесот на далечинско учење се свесни за потенцијалните проблеми, пропусти и предизвици на досегашниот систем. Покрај тоа, може да се забележи дека тие се исклучително подготвени во насока на давање сугестии, препораки и работа кон подобрување на системот на далечинско образование. Целокупното нивно искуство несомнено ги прави неизбежен учесник во процесот на креирање на ефективен систем на далечинско образование.

За крај, потребно е сериозно да се вклучат младите во овој процес и да се земат предвид нивните мислења и конкретни препораки кои ги изнесуваат во насока на подобрување на далечинското образование.

Препораки на МОФ за Концептот за далечинско образование

По спроведените анализи и фокус-групи со средношколци од 4 града од 9 училишта на национално ниво, Младински образовен форум би сакал да потенцира и да апелира за дополнување на Концептот за далечинско образование во насоки на инклузивност на образовниот процес, грижа за менталното здравје и состојбата на учениците преку стручните служби, градење на капацитетите на професорите за работа на дигитални платформи и виртуелна работа со ученици, решавање на проблемот со недостаток на компјутерска опрема во семејствата со ученици, но и создавање на конкретен план и програма за компетенции кои Концептот цели да ги изгради и развие кај учениците во оваа академска година. Следствено на ова, МОФ ги предлага следниве препораки за Концептот за далечинско образование:

1. **Потребно е Концептот да ги опфати и обезбеди потребите за учење на учениците со попреченост.** Како земја која ја има ратификувано Конвенцијата на ОН за права на лица со попреченост и претендент за инклузивно образование, не смее да се испушти оваа категорија во документот. Досегашните програми на далечина не беа достапни за учениците со попреченост, па токму затоа потребно е да се води сметка да се направат образовните содржини пристапни за овие лица. Пример за ова се обезбедување на користење на знаковен јазик и субтитли, соодветни формати за читачи на текст за слепите лица, лекции и задачи во аудио верзија, издавање на материјали на Брајово писмо, адаптирани веб страници за слепи/слабовидни лица и лица со ограничена мобилност итн. Оваа категорија на ученици не смее да биде запоставена во далечинското учење, особено како веќе загромена категорија.
2. **Дополнување на Концептот со грижа за менталното здравје на учениците, работа на училишните психолози** во рамки на образованието на далечина. При потреба од далечинска настава, разумно е да се претпостави дека е попречена социјализацијата на учениците, а воедно постојат и низа други социјални и психолошки предизвици со кои се соочуваат. Поради ова, важно е да се утврди потребата од обезбедување психолошка поддршка, советување и мерки за грижа за менталното здравје. За обезбедување на оваа функција на далечинското образование, потребно е не само да се осигура лесна комуникација на училишните психолози со учениците, туку уште поважно – да се обезбеди обука на професорите за бихејвиоризмот на учениците во новата учебна средина и појавите во неа (како на пример онлајн врсничко насилство, сајбер безбедност и слично).
3. **Фиксни распореди на часови и додатна настава** за учениците – сосема веројатно е дека од различни причини дел од учениците може да заостанат со наставата. Важно е Концептот да обезбеди структуриран принцип на учење, преку редовни часови во првата половина од денот, простор за индивидуално совладување на содржините во

втората половина од денот, како и да гарантира додатна настава (по редовните часови). Особено е важно да се планираат редовни консултации со предметните наставници и следење на индивидуалниот напредок кај учениците, а истовремено да се забрани праксата на комуникација наставници-ученици во вечерните часоци и за време на викендите.

4. **Обезбедување на е-учебници, материјали за учење и однапред подготвени дополнителни материјали за учениците** – фокусот треба да се стави на објавување на сите постоечки учебници, обезбедување на авторски права на институциите за издадените учебници и креирање на политика преку која авторските права на сите идни учебници (кои се со јавна функција и финансирани од јавни средства) ќе бидат сопственост на јавните институции, а со тоа и достапни за користење без интернет поддршка (да се преземаат од интернет). Дополнително, треба да се предвиди дата-база со достапни дополнителни материјали кои ќе бидат филтрирани и одобрени од страна на надлежните лица. Оваа дата-база да може да се користи за истражување и информирање на учениците во текот на образовниот процес преку нивна индивидуална работа. При поставување на учебниците и креирање на дата-базите треба да се води сметка да бидат во пребарлив формат и достапни за програми за аудио читање.
5. **Предвидување на содржини за онлајн безбедност** – со оглед на тоа што далечинското учење е нешто ново во нашиот образовен систем, потребно е не само професорите туку и учениците да се запознаат со онлајн безбедноста, споделување на податоци и грижа за безбедноста на податоците кои ги оставаат онлајн.
6. **Програми за ранливи групи и обезбедување на технологија за учениците во ранливи категории** – со огледа на фактот дека основното и средното образование се задолжителни, при далечинска настава институциите мора да се погрижат сите ученици да имаат пристап до настава. Ова може да се направи преку анкети и вршење попис на опрема во училиштата, за неискористената опрема од училиштата да може да се дава на времено користење на ученици од загрозувани семејства кои немаат соодветни уреди, повеќе ученици кои се дел од едно семејство и немаат доволно уреди на располагање, наставници / професори кои немаат соодветни уреди. Концептот треба да се осврне и на тоа како ќе се земат предвид потребите на ранливите групи и ученици (млади од социо-економски загрозувани семејства, ученици со попреченост, ученици кои не добиваат поддршка од семејства, ученици без родители, други), чија социо-економска состојба и маргинализација е дополнително отежната од КОВИД-19 кризата. Потребно е да се предвидат пристапи за идентификување на овие групи, обезбедување на еднаков пристап до образовниот процес и нивна поддршка.

7. **Обезбедување на ефективно следење на наставата, квалитетно, реално и воедначено оценување на учениците** – Концептот треба да овозможи механизам за обезбедување активно учество и следење на наставата на далечина. Во оваа насока препорачуваме да се адаптира и преслика модалитетот на Safe Exam Browser. Оваа програма, покрај тоа што обезбедува квалитет во начинот на оценување на учениците, би можела да се адаптира и за обезбедување активно следење на наставата од далечина. Во рамки на далечинското учење, мора да се внимава на одржување на активното учество на часовите и предавањата (при што наставниците ќе можат да проценат дали тие го следат предавањето или се само „виртуелно приклучени на часот“), а оваа активност да се засметува во финалната оценка на ученикот. Дополнително, препорачуваме да се изнајдат модалитети за усно оценување со цел развивање на вештините за аргументација, презентирање и критичко размислување кај учениците.
8. **Ревизија на роковите од акцискиот план за активности** – Во однос на акцискиот план за активности, апелираме да се ревидираат и скратат предвидените рокови со цел обезбедување на итни мерки и долгорочни активности. Моменталниот план не ја рефлектира потребната агилност на образовните институции – нужно е создавање на ефективно и функционално решение за учебната 2020/2021 година.

Листа на извори

- Министерство за образование и наука на Република Северна Македонија. (јули, 2020). Концепт за развивање на систем за образование од далечина во основните и средните училишта во Република Северна Македонија. Скопје, РСМ.
- Младински образовен форум. (јули, 2020). Фокус група 1.
- Младински образовен форум. (јули, 2020). Фокус група 2.

